

Aan de cultuurwoordvoerders
In de Tweede Kamer der Staten Generaal

Amsterdam, 16 mei 2018

Geachte cultuurwoordvoerders,

Hierbij willen wij graag reageren op de visiebrief 'Cultuur in een Open Samenleving', mede ten behoeve van het debat dat daarover op 30 mei a.s. in de Tweede Kamer plaatsvindt. Op een aantal van de beleidsvoornemens die in deze brief naar voren komen gaan wij specifiek in.

Binnen de cultuursector bestaat grote waardering voor de door de minister getoonde betrokkenheid bij de kunst en de ontwikkelingen in het culturele veld. De minister biedt perspectieven waardoor de sector weer vooruit kan kijken, achterstallig onderhoud kan plegen en plannen kan maken voor de toekomst. Wij zien om ons heen dat dat inspireert en activeert. Kunsten '92 onderstreept ook van harte het belang dat het kabinet toekent aan een voor iedereen toegankelijk cultuuraanbod, aan het stimuleren van grotere diversiteit van aanbod en publiek bij bestaande cultuuruitingen en aan de versterking van het internationale culturele profiel van Nederland.

De kanttkening die de minister daarbij maakt, namelijk dat de toekomstige plannen niet van bovenop worden vormgegeven, maar aansluiten bij de kracht en de ontwikkelingen in het culturele veld zelf, is wat ons betreft van cruciaal belang. Daarbij blijven wij pleiten voor een integraal cultuurbeleid waarbij centrale regie vanuit de landelijke overheid noodzakelijk is.

HERINRICHTING VAN HET BESTEL

Vorbereiding voor de cultuurnotaperiode 2021 - 2024

In onze laatste brief over de stelsel-discussie (d.d. 23 januari 2018) spraken wij de vrees uit dat het inhoudelijke belang van het landelijke cultuurbeleid voor de ontwikkeling van de kunst te ver op de achtergrond zou raken. Niet de grote inhoudelijke vraagstukken die globaal, nationaal en lokaal om visie en leiderschap vragen leken centraal te staan, maar de bestuurlijke inrichting van een nieuw verdelingsmechanisme. De visiebrief van de minister heeft die vrees slechts gedeeltelijk weggenomen.

Wij onderschrijven de uitspraak van de minister dat binnen de bestaande kaders van BIS (Basis Infrastructuur) en fondsenlandscap gezocht moet worden naar een betere samenwerking met de regio's. Dat neemt niet weg dat er bij Kunsten '92 nog veel vragen leven over het verloop van het proces, de betrokkenheid van diverse provincies en gemeenten en de wijze waarop het veld hierbij actief kan worden betrokken.

In de plannen die voorliggen zullen overheden dit najaar in overleg met het veld culturele profielen opstellen, die de basis vormen voor een gezamenlijke adviesaanvraag van Rijk en regio aan de Raad voor Cultuur in november 2018. De minister heeft bestuurlijk overleg daarover in juni.

Verwachtingsmanagement, centrale regie, een heldere visie op de rol van BIS en fondsen, en overeenstemming over doelstellingen met betrekking tot landelijk, regionaal en lokaal beleid zijn daarbij cruciaal. Dit om te hooggespannen verwachtingen, teleurstelling over plannen die wegens gebrek aan middelen niet gerealiseerd kunnen worden en verwarring over de rol van de politiek te voorkomen.

Temporiseer regiovorming

Met betrekking tot het cultuurbeleid zijn slechts enkele regio's al duidelijk gearticuleerd. Van de regio's waarbij dat het geval is, zoals Brabantstad en We the North, is het de vraag of de doelstellingen voor bijvoorbeeld landelijk beleid overeenkomen met de doelstellingen van het Rijk. Daarnaast is het in diverse gemeenten en regio's (maar ook bij sommige culturele instellingen) nog volstrekt onduidelijk òf en in welke constellatie zij worden betrokken. Ons bereiken signalen dat er (grote en kleine) gemeenten zijn die niet op de hoogte zijn van de plannen ten aanzien van de regioprofielen. Gemeenten zijn drukdoende een nieuw college te formeren en cultuur staat daarbij ook niet op ieders netvlies. Het is de vraag of dit tempo van regiovorming niet tot ongewenste witte vlekken zal leiden. Daarenboven is het huidige budget niet toereikend genoeg om nieuw beleid mee uit te voeren en dreigt het verder te worden versnipperd.

Regiovorming kan mogelijk bijdragen aan een sterkere infrastructuur voor de sector, het gebeurt ook op andere beleidsterreinen. Maar die andere beleidsterreinen laten ook zien dat met 'stoom en kokend water' een organische regiovorming afdwingen veel risico's met zich meebrengt (delen vallen buiten de boot) én dat ook op die andere beleidsterreinen altijd de echte *bottom-up* benadering het meest effectief is (welke problemen moeten echt worden opgelost, voor welke uitdagingen staan we?).

Wij vragen om deze redenen de minister het proces van regiovorming de tijd te geven die nodig is en naast bestaande kaders een tijdelijke, experimentele '**veranderimpuls**' in te richten, die een *bottom-up* natuurlijke regiovorming kan bevorderen.

Maak het rijksbeleid beleidsrijker door middel van een veranderimpuls

Om tot een *bottom-up* en inhoudelijk rijk en divers rijksbeleid te komen bepleiten wij een aanpak, die recht doet aan de inbreng van het culturele veld, en die ruimte biedt om belangrijke urgente knelpunten op te lossen. Een structuur ook die de gemeenten, provincies en regio's in staat stelt om een actieve inhoudelijke rol te spelen in het cultuurbeleid: stimuleer de samenwerking met regio's, provincies en gemeenten door dicht op het veld een veranderimpuls te organiseren, uitgaande van gelijkwaardige matching en zet hier een deel van de extra beschikbare middelen voor in. Vervolgens kan vanuit die samenwerkingsvorm een natuurlijk proces van regiovorming worden gestimuleerd. Een model, analoog aan het huidige programma *Cultuureducatie met Kwaliteit*, of het vroegere *Cultuur en School*, waar goede ervaringen mee zijn, zou daarvoor een voorbeeld kunnen zijn. De gezamenlijke fondsen, met 1 penvoerder, zouden dit bijvoorbeeld uit kunnen voeren.

Het veld kan dan plannen indienen en de gezamenlijke overheden kunnen - uitgaande van een gezamenlijk beleidskader en zo mogelijk met gecombineerde adviesraden - uitvoering van deze plannen mogelijk maken. Deze aanpak zou je kunnen zien als een vertaling van het voornemen om een deel van de extra gelden voor cultuur, doelgericht aan de hand van aandachtsgebieden aan de cultuur ten goede te laten komen. *Versterking van het lokale productieklimaat, vergroting van het bereik en ruimte voor talentontwikkeling en vernieuwing* zijn daarbij het meest voor de voor de hand liggende onderwerpen.

Door de vernieuwing via deze impuls gelden te laten verlopen kan ook beter inzicht ontstaan in wat op termijn goede (duurzame) structurele oplossingen zouden kunnen zijn. Een goede afstemming van bestaande beleidsinstrumenten en een betere aansluiting in beleid en regelgeving is daarbij nodig.

Maak de rollen en verhoudingen van BIS en fondsen helder

Nodig is ook dat helderheid wordt geschapen over de rol van de BIS en de fondsen en de wijze waarop regioprofielen zich daartoe zouden moeten verhouden. Hiervoor zijn zowel aan BIS- als fondsenzijde ingrepen noodzakelijk.

De Basisinfrastructuur is ooit bedacht om een goed over het land gespreide infrastructuur van culturele voorzieningen te garanderen. De toetssteen voor een BIS-instelling was dat als die instelling er niet zou zijn, die alsnog zou moeten worden opgericht. Bij de beoordeling spelen naast artistiek-inhoudelijke nadrukkelijk ook beleidsmatige en bestuurlijke overwegingen een rol. De fondsen waren bedoeld als complementair aan de BIS, met een duidelijke opdracht vanuit de overheid, flexibel, dicht op het veld georganiseerd en in staat in te spelen op actuele ontwikkelingen. Door de crisis en beleidsingrepen is deze infrastructuur vervuild geraakt. Met name door de grote overheveling van instellingen vanuit de BIS naar de fondsen lopen de functies door elkaar en is de rolverdeling niet meer helder.

Wat betreft de BIS is de samenwerking met andere overheden op het bestuurlijke vlak, zeker in de ogen van de decentrale overheden, niet goed gegaan. Daar liggen via de vernieuwingsimpuls kansen voor verbetering.

De fondsen zijn in principe geschikt om uitvoering te geven aan vernieuwing van het beleid. Daarvoor is een betere aansluiting in beleid en regelgeving nodig. Grotere kennis bij culturele instellingen en bij bestuurders van de regelingen die er bij de fondsen reeds bestaan om stimulering van productie, presentatie en publieksbereik in de regio te bevorderen, en hoe deze functioneren, is bij de vormgeving van het nieuwe beleid evenzeer noodzakelijk.

Voor een succesvolle samenwerking tussen Rijk en regio's is het tevens van groot belang om gezamenlijk doelstellingen en ambities voor het cultuurbeleid vast te stellen en af te spreken dat daarbij het effectief coördineren van beleid basisvoorwaarde is. De Raad voor Cultuur heeft daar in de Verkenning 'Cultuur voor stad, land en regio' goede aanbevelingen voor gedaan: 1. Creatieve en kunstzinnige talenten krijgen kansen en mogelijkheden om zich artistiek te ontplooiën. 2. Iedereen heeft, ongeacht leeftijd, culturele achtergrond, inkomen en woonplaats, toegang tot cultuur. 3. Er is een pluriform aanbod van cultuur, waarin het bestaande wordt gekoesterd en het nieuwe wordt omarmd. 4. Er is een veilige haven voor cultuur om te kunnen reflecteren op de samenleving en haar burgers, waarop ook kritiek geleverd kan worden.

EEN STERKE CULTURELE SECTOR

De Regiegroep Arbeidsmarktagenda voor de culturele en creatieve sector heeft de minister van OCW een brief gestuurd over de voortgang en het vervolg van de Arbeidsmarktagenda (brief d.d. 3 mei 2018). In de brief staat aan welke agendapunten nu wordt gewerkt en wat reeds behaalde resultaten in 2018 zijn. In deze brief wordt ook aangegeven welke investeringen ná dit jaar en in de volgende cultuurnotaperiode nodig zijn om de Arbeidsmarktagenda voor de culturele en creatieve sector goed uit te voeren en zo de culturele arbeidsmarkt te versterken.

De Regiegroep stelt vast dat de cultuursector, met de uitvoering van de Arbeidsmarktagenda, zelf de verantwoordelijkheid neemt voor een gezondere culturele arbeidsmarkt. De agenda beoogt, onder meer door het verwerven van draagvlak voor de Fair Practice Code, een verandering in de sector zelf teweeg te brengen.

Maar het is van cruciaal belang dat ook de overheden en de rijksoverheid in het bijzonder dit steunen en hun verantwoordelijkheid nemen. Als de minister de uitvoering van de Arbeidsmarktagenda met middelen en beleidssteun blijft faciliteren, ook na 2020 (de nieuwe cultuurnotaperiode) kan het gewenste resultaat worden behaald. De minister zou hierop vooruit kunnen lopen door in 2019 en 2020 incidentele middelen beschikbaar te stellen. De regiegroep doet een aantal aanbevelingen aan de minister, die wij van harte steunen:

- Verhoog het budget voor de BIS-instellingen met inbegrip van de fondsen ten gunste van arbeidsmarktaspecten, waaronder een verbeterde fair practice.
- Neem de prestatie-eisen en subsidievoorwaarden onder de loep en pas deze aan waar ze een belemmering voor fair practice kunnen zijn. (Hier heeft de minister reeds een begin mee gemaakt).

- Zet in aanloop naar 2021 de experimentele regelingen honoraria Mondriaan Fonds en FPK voort, en vertaal deze regelingen vanaf 2021 in structureel beleid met bijbehorend budget.
- Stel de Arbeidsmarktagenda aan de orde in gesprekken met decentrale overheden: de provincies en gemeenten.
- Leg voor scholing al in 2020 een eenmalige bodem in fondsvorming.
- Realiseer alle financiële inspanningen voor versterking van de culturele en creatieve sector niet uitsluitend uit de cultuurbegroting en houdt ook rekening met het feit dat het niet uitsluitend om de gesubsidieerde sector gaat. Denk aan innovatiesubsidies van EZK, actief toezicht op naleving auteursrechten door J&V, een toegespitste regeling voor sociaal beleid en werkgelegenheidsbeleid door SZW.

CULTUUR MAAKT NIEUWSGIERIG

Kunsten '92 is blij met de opmerking van de minister dat kunst en cultuur thuishoort in het curriculum van het primair en voortgezet onderwijs. Wij zouden daar ook graag het beroepsonderwijs aan toe willen voegen. Kunsten '92 zet zich ook actief in om haar leden te mobiliseren om een bijdrage te leveren aan de ontwikkelteams voor primair en voortgezet onderwijs in *curriculum.nu*.

Positief is ook dat de minister belang hecht aan de culturele ontwikkeling van jongeren. Zij investeert daarbij echter vooral in de groep kinderen tot 12 jaar. Wij vinden dat te beperkt. Wij pleiten al geruime tijd voor een vast bedrag per jaar voor iedere jongere tot 18 jaar. We zijn benieuwd hoe de minister daar invulling aan wil geven, ook in het licht van de extra middelen die zij gaat toekennen in de Rijksbegroting 2019 en 2020. Alle kinderen en jongeren tot 18 jaar zouden de mogelijkheid moeten hebben vertrouwd te raken met een breed palet aan kunst en cultuuruitingen. Dus naast musea en muziek andere vormen van podiumkunsten, erfgoed, film en media. Daarbij is de verbinding met de professionele kunsten van groot belang.

Uiteraard is het heel positief dat er extra middelen beschikbaar komen voor museumbezoek van kinderen. Echter, de keuze om deze middelen via de prestatie-box van onderwijs te laten verlopen, begrijpen wij niet. De prestatie-box is naar de mening van het culturele veld onvoldoende toegerust om op snelle en effectieve wijze de prestaties van de scholen en de culturele instellingen op dit vlak te meten. Wij vragen de minister daarom om samen met het culturele veld een pilot in te richten om te kijken naar een alternatief dat deze nadelen niet heeft. De resultaten van de pilot kunnen dan worden vergeleken met de prestatie-box, waarna de beste methode kan worden gekozen.

Graag refereren wij hierbij ook aan de brief die de partners van *Iktoon* en *Cultuur Deel Je* stuurden aan de minister en de voorzitters van het IPO en de VNG, waarin wordt geconstateerd dat het thema cultuurparticipatie nog minder is uitgewerkt, en waarin suggesties worden gedaan voor verbeteringen.

Kunsten '92 wil graag met de minister samenwerken als het gaat om publieksonderzoek onder de "niet-bezoeker" en het opheffen van fysieke beperkingen bij culturele instellingen en roept de minister op om gezamenlijk te kijken naar de mogelijke drempels die daar zijn.

EEN LEEFOMGEVING MET KARAKTER

Kunsten '92 is blij dat de minister niet alleen de waarden van cultuur benoemt, maar er ook in investeert. De impuls voor erfgoed en monumenten is daarbij een belangrijk onderdeel. De erfgoedsector is daar bijzonder dankbaar voor, en ook de samenwerking om tot een optimale besteding te komen wordt zeer op prijs gesteld. Er zijn twee knelpunten waar we samen met de erfgoedsector aandacht voor vragen:

Voor de zogenaamde **kanjers** (grote monumenten met forse onderhoudsbudgetten, restauratiebehoefte en verduurzamingswensen) zou een aparte regeling wenselijk zijn, waarbij over een langere periode dan de huidige SIM-regeling (Subsidie Instandhouding Monumenten) een hoger subsidiepercentage wordt uitgekeerd. Dus in plaats van 50% over een periode van 6 jaar, bijvoorbeeld een uitkering van 70% SIM over een periode van 10 jaar. Als tegenprestatie zou kunnen worden gevraagd o.a. verduurzaming van het desbetreffende monument en de toegankelijkheid (duurzame openstelling). Vooral het laatste is onderdeel van de kanjerproblematiek onder religieus erfgoed.

De fiscale aftrekregeling voor **eigenaren van een bewoond monument** (woonhuizen, buitenhuizen, molens en boerderijen) dreigt door de plannen van het kabinet om het belastingstelsel te vereenvoudigen (en de aftrek te reduceren) flink af te nemen. Het huidige budget valt onder het Ministerie van Financiën. Kunsten '92 pleit voor het overhevelen en het veiligstellen van het beschikbare budget van het Ministerie van Financiën naar het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Door middel van een werkbare subsidieregeling voor deze groep monumenten kan dit budget beschikbaar blijven.

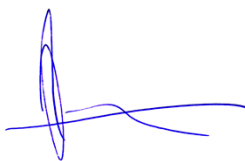
De minister koppelt deze impuls voor erfgoed in haar visiebrief aan 'Een leefomgeving met karakter'. Bij de grote veranderingen in onze leefomgeving zien we hoe langer hoe meer de kracht van erfgoed. Het belang van erfgoed voor de identiteit en de aantrekkelijkheid van onze leefomgeving wordt breed gedeeld. Er worden belangwekkende constatering gedaan en nuttige en noodzakelijke investeringen voorgesteld.

Wel vragen wij bijzondere aandacht voor een meer toekomstgerichte, gebiedsgerichte monumentenzorg; met name de zorg voor stedenbouwkundige ensembles, landschappen en (infra)structuren. De grote culturele uitdaging die gepaard gaat met de komende energietransitie, klimaatverandering, herinrichting van het landelijk gebied en de woningbouwopgave verdient meer aandacht. De culturele geschiedenis van Nederland is er één waarin grote (fysieke) uitdagingen het hoofd geboden zijn door een combinatie van technische innovatie en ontwerp kwaliteit, waar planning en maatschappijvisie aan ten grondslag lagen. Er is daarom behoefte aan het opnieuw stimuleren van een architectuur- en ruimtelijk ontwerp klimaat, op lokale en regionale schaal, binnen nationale beleidskaders. Uiteraard binnen de nieuwe werkelijkheid van decentralisatie, deregulering, participatie en dergelijke.

TOT SLOT

Wij vinden het van groot belang dat de energie en inspiratie die uitgaat van de visiebrief van de minister in de komende jaren ook daadwerkelijk tot een verrijking van het culturele landschap zal leiden. Wat ons betreft staat daarom het vergroten van het bereik, onder andere door middel van cultuureducatie en -participatie voorop, met daarnaast een aanpak die erop is gericht de diversiteit en de (internationale) kwaliteit van onze sector zichtbaarder en sterker te maken. De betrokkenheid van landelijk, regionaal en lokaal bestuur is daarbij cruciaal. Graag gaan we met hen in gesprek om daarvoor tot werkbare samenwerkingsvormen te komen.

Met vriendelijke groeten, mede namens het bestuur van Kunsten '92

Jan Zoet
Voorzitter Kunsten '92